

Domoljub

V Ljubljani 24. junija 1942-XX

55 - Štev. 26

Grabljice počivajo ...

V ogledalu

Vera brez del je mrtva

Rad razlagaš, da ima kršnanstvo verske resnice ali dogme, ki jih dandanašnji nikakor ni mogoče uveljaviti. Ne gre ti, da bi veroval o Sinu božjem, ki se je učlovečil, ki nas je s svojo krvjo odrešil itd. Praviš: To naj verjame, kdor hoče. Sam o sebi pa govoriš in razlagaš: Jaz pa sem za vero, ki uči človekoljubje. Kdor prav dela, je Bogu všeč. — Tako praviš.

Pa naj bo po tvojem! Vera torej ni tvoja stvar, pa vendarle gojiš, kakor se sam hvališ, čednost ter živiš krepostno in človekoljubno življenje. Ali pa ne varaš samega sebe? Res je, kar praviš, da si nimaš očitati nobene tatvine, da nisi nikogar ogoljufal, da nisi nečistnik, da ne ravnaš grdo z drugimi, da nisi požrešen in samogolten. Celo hvaliti te morajo, kak smisel imaš za javno blaginjo, da podpiraš koristne ustanove, reveže in še mnogo drugega dobrega ljudje govore o tebi. Vse to je tudi našega priznanja vredno. Vendarle pa se motiš, če se s svojo čednostjo preveč glasno hvališ. Le vase poglej!

Če vidiš, da je tvoj bližnji sročen ali da ima kako prednost pred teboj, ali te takrat, naš veliki človekoljub, nič ne tare zavist?

Če je tvoj soved bil kaj neroden ali se mu je zgodila kaka nesreča na imetju ali dobrem imenu, povej, ali ti je na skrivnem kaj hudo zaradi tega, ali pa se mu na tihem smeješ in rogaš?

Sicer nisi noben slepar. Vendar pa pomisli, ali nikoli še nisi koga ukani, ali nisi bil predrag v cenah, ali nisi služil sebičnosti?

Ljudje ti sicer morebiti ne očitajo požrešnosti ali samogoltnosti, vsaj sam sebi si je ne očitaš, vendar pomisli, ali ne skrbiš le preveč za svoj trebuh in za dobro življenje?

Ne dolže te sicer grdih dejanj, ali pa čuješ nad svojim sreem in brzdaš svoje oči?

Človekoljub, pomisli, kako daleč sega tvoja prijaznost! Kaj čutiš do sovražnika, žaljivca, prganjalca?

Res, nihče si ne upa imenovati te krivičnika, vendar pa si le navezan na dobiček, ki uravnava tvojo dobro voljo.

Postopač res nisi. Vendar pomisli, koliko ur svojega življenja si zapravil, koliko dolžnosti opustil iz strahu pred naporom?

Nimaš grdega jezika, vendar si rekel marsikatero besedo, ki ti je ni navdihnila ljubezen, obzirnost, čistost.

Nekateri vele, da vsaka čednost ima svojo ceno. Kaj pa tisti tisoč in milijoni, ki so vse žrtvovali, da so čednosti zvesti ostali? Ali si ti tudi tako stanovitni, da bi kaj takega zmogel? Glavno vprašanje je namreč v tem: Ali je Bog in njegov svetel red ali pa si le ti s svojim dobičkom in užitkom.

Tvoja krepost brez vere je le samoprevara! Kdor ne veruje v Boga in Njegovega Sina, kakor ne veruje v Ljubezen božjo, ki si je podoba hlapca nadela, da se je žrtvovala za ljudi, ki pa bo enkrat sodila žive in mrtve, kako naj tak jasno razume božjo svetost? Kako naj tak razume, kaj je božja ljubezen? Kako naj tak ve, kaj je greh in strah pred njim? Kako naj tak zadene svoj križ na rame ter zataja samega sebe in svet? Kako naj tak v vseh okoliščinah zvesto vztraja do konca?

Kaj je NOVEGA

Vedno novi umori Stirje duhovniki umorjeni

Komunistični morilci so spet prelivali slovensko kri. Pretekli teden so na Brezovici pri Ljubljani vdrl v hišo tamkajšnjega posestnika Mravljeva ter kar na kraju umorili očeta in dva sinova. Eden izmed sinov je jurist drugi Vinko, pa je bil učitelj. Tretjega sina so odpeljali s seboj. Umorjeni so bili vsi zavedni člani Katoliške akcije. Vinko je zapustil doma poslovilno pismo, kjer pove, da slutí svojo smrt, ki jo rad pretrpi za svoje ideje. Bil je vnet mladec in voditelj katoliških mladocev na učiteljski.

V nedeljo ponoči so morilci vdrl v hišo horjunskega župana Bastiča, kjer so umorili njega in njegovo ženo, hišo pa vso do tal izropali. Mali otroci se jim niso nič smilili.

Partizanski komunistični morilci so dalje umorili župnika Nahitgala v Št. Rupertu, župnika Komljanca v Prečni, kaplana Cvara v Št. Rupertu, kaplana Novaka v Hinjah.

Takih umorov je vedno več ter kličejo k nebu po maščevanju. Gotovo pa je, da bodo ti strašni zločini pošteti stvari med našim narodom v blagoslov, njim samim pa v preklestvo. Prosimo Boga za duše rajnih žrtev, prosimo pa ga tudi, da bi se morilci zavledli svojih dejanj, da bi se jih skesali, da tako uidejo roki strašne božje pravice.

Katoliškim Slovencem pa so ti strašni umori že odprli oči, da spregledujejo.

Kmetijske razmere v Ljubljanski pokrajini

Naša pokrajina meri skupno 454.500 ha in od tega cenijo, da je okoli 200.000 ha gozda, po drugih cenitvah pa je gozda 177.000 ha. Torej je pri nas gozda 40 do 44%. V pokrajini imamo za 200.000 ha kmetijske zemlje. Število kmečkih obratov na tem ozemlju znaša okoli 34.500. Od kmetijske zemlje odpade okoli 74.000 ha ali 28% na polje, 98.000 ha ali 37% na travnike, 77.000 ha ali 29% na pašnike, ostalo pa odpade na vrtove, vinograde, sadovnjake in barje. Iz tega vidimo, da je glavni poudarek našega kmetijstva v živinoreji.

Po zadnjem štetju bi na ozemlju Ljubljanske pokrajine prišlo okoli 11.000 glav goveje živine, okoli 16.000 konj in okoli 70.000 prašičev. Verjetno pa je, da se je zaradi vojnih dogodkov lani število živine nekoliko zmanjšalo. Pri nas je bilo lani posejanih z žitom okoli 42.000 ha, od tega kakih 14.000 ha s pšenico, 12.000 ha pa s koruzo. Ljubljanska pokrajina povprečno pridelava vsako leto okoli 115.000 stotov pšenice in 162.000 stotov koruze. Največ polja pa je pri nas zasejanega s krompirjem, namreč 16.000 ha, pridelek pa znaša okoli milijon stotov. Krompir je pri nas glavna hrana za ljudi, pa tudi za svinjerejo in perutninarstvo. Vinogradi so pri nas v novomeškem, črnomeljskem in krškem okraju. Skupna površina vinogradov znaša 6400 ha. Sadovnjaki obsegajo okoli 3000 ha, in sicer največ v Beli Krajini. Te številke veljajo za lansko leto, bistveno se pa letos niso dosti spremenile.

d Hoja za Kristusom. Naš znani znanstvenik dr. Aleš Ušeničnik je po Tomažu Kempčanu znova priredil njegovo prekrasno delo »Hoja za Kristusom«. Knjigo je založila Ljudska knjigarna. Na srednje finem papirju etane vezana 22 lir, na biblijskem papirju pa v elegantni vezavi 30 lir. Naj ne bi bilo mislečega katoličana, ki ne bi večkrat prebral te čudovite knjige. Zlasti dandanašnji je tako dnevno berilo nujna potreba, saj nas učí spoznavati in pravilno ceniti šolo, ki skozi njo hodimo.

d Knjiga za domačo kuhinjo. V knjigi »Domača kuha« je naša znana gospodinjska pisateljica ga. Marija Remec izdala 355 preizkušenih kuharskih navodil za današnji čas. Navodila so dana za 4 do 6 oseb. Vsa knjiga je močno skrbno sestavljena ter nad vse varčna. Izšla je v založbi Mohorjeve družbe ter jo dobite po vseh knjigarnah. Jo toplo

priporočamo, ker je res času primerna in vsaki gospodinjini dandanes kar nujno potrebna.

d Petindvajsetletno mašništva je obhajal dne 17. junija gospod Jože Arh, eden najzastavljajših članov profesorskega zbora v zavodu sv. Stanislava v Baragovem semenišču v Ljubljani. Gospodu profesorju dodeli Gospod, še mnogo blagoslovljenih let v korist in ponos naroda in zavoda, na katerem g. jubilarit tako plodono deluje.

d Srebrno sv. mašo je daroval te dni v ljubljanski frančiškanski cerkvi duhovni svetnik g. Soklič Jakob, nazadnje župnik v Slovenjgradcu. Bog obrani jubilarita čvrstega in zdravega še mnogo let v vinogradu Gospodovem!

d 20 letnico obstoja praznuje letos Nabavljana zadruga železničarjev Ljubljanske pokrajine, ena naših najmočnejših združnih ustanov.

d Na zadnjem sejemu v Novem mestu so se dobili mladi prašički po 300 lir za komad.

d Prvi razred v potniških vlakih državnih železnic bodo zopet vzpostavili z 20 junijem.

d Vihar, ki je podiral hiše, je divjal te dni v okolici Aosta v Italiji. Poleg človeških žrtev poročajo tudi o poginu velikega števila živine. Škoda znaša več kakor milijon lir.

d Potreba po dežju je bila že zelo velika. Zlasti so ga pogrešali krompir, fižol, koruza, pa tudi trava in druga zelenjava. Če bi suša trajala dalje, bi mnogim krajem zmanjkalo pitne vode. Ze v četrtek in petek prejšnjega tedna so se začeli kopiciti težki, dežja polni oblaki, toda veter jih je prav prido razganjal. Nekaj dežja je padlo v noči od sobote na nedeljo. Od zadnjega ponedeljka prejšnjega tedna dalje je pa dež prav zadovoljivo namočil zemljo.

d Te dni so izšle nekatere nove objave s sledečimi naslovi: Predpisi o izkoriščanju žitnega pridelka v pokrajini, Raztegnitev obveznosti poseka ob cestah in železnicah, Obnova hišnih pročelij v Ljubljani, Izkoriščanje lanenega semena. Ustanovitev Pokrajinskega poverjeništa za tujski promet.

d 50 letnico kulturnega udejstvovanja je praznoval te dni Matični pevski zbor v Ljubljani.

d V Krki je utonil pri kopanju 13 letni edinec posestnika Šturma iz Velikega Mrašava na Krškem polju. Ni znal plavati.

d Uvedba poštnih nakaznic za inozemstvo. S 1. julijem bodo dane v promet v Ljubljanski pokrajini mednarodne pošne nakaznice. Vsa podrobnejša pojasnila o načinu in možnosti uporabe novih nakaznic bodo zainteresirani lahko dobili pri poštini uradih. V Ljubljani bo nakaznice izdajala le glavna pošta. Na mednarodnih nakaznicah ni dovoljeno zapisevati nobenih pisemnih sporočil.

d Nova vrsta harmonike. Stara izdelovalnica harmonik v Stradella pri Tortoni je izdelala pred kratkim novo vrsto harmonike, ki je v prvi vrsti namenjenih za porabo pri cerkvenih slovesnostih. Zlasti tam, kjer nimajo orgel in harmonijev. Izdelovatelj je prvo takšno harmoniko predložil svojemu škofo. Preizkuševalci so izjavili, da je godalo silno pripravno. Obenem je izdelovalec poslal izvod krasnih harmonik tudi sv. Očetu.

d Več kakor milijon lir škode je napravil požar v predmestju Bologne, kjer je imela tvrdka Cheli velika skladišča lesa.

d Kazen za skrivanje marmelade. Posebno sodišče za zaščito države v Rimu je sodilo veletrgovcu Tiberiniju Askaniju in njegovemu bratu Giovaniiju iz Barija, ker sta odtegnila prodaji velikaneko količino marmelade, namreč 350 stotov. Tiberi Askani je dobil 20 let zapor, njegov brat pa 5 let. Marmelado so zaplenili.

d Paketi s hrano za vojne ujetnike in internirance v Campo concentratione No 89 se bodo sprejemali vsak četrtek od 8—12 in od 14—18, ter vsak petek od 8—13 ure v skladišču tvrde Tanko Kapiteljeve ulica 3. Največja dopustna teža paketom je 5 kg. Na paketu naj bo napisan točni naslov prejemnika in vsebina paketa.

d Sedem trgovin so zaprli v Genovi, ker so lastniki odtegnili redni zakoniti uporabi večje količine usnja.

d Nedeljske sv. maše za mladino. O počitnicah bodo po ljubljanskih župnijah posebne službe božje za mladino ob tehle urah: V stolnici ob 8, pri sv. Petru ob 8, pri Frančiškanih ob 10, pri sv. Jakobu ob 9, v Trnovem ob 8, na Viču ob 8, pri sv. Cirilu in Metodu ob 9, v Siški ob pol 9, v Mostah ob 8, pri Uršulinkah ob 8, na Rakovniku ob 9, v Dravljah ob 8. — Pri rani mladinski maši bo pel mladinski zbor, zato naj se vsi oni, ki imajo veselje do zborovne petje, oglašje v svoji cerkvi kot se jim bo še sporočilo. Med mašo bo mladini dana

NOVI GROBOVI

Na Jesenjak je umrla Ivanka Nočeva, rojena Zupan. — V Braslovčah je preminil 83 letni previzkar Karl Strnad. — V Mariboru je odšel v večnost znani športnik in olimpijski prvak iz Celja Grilc Konrad. — V Mariboru so pokopali 54 letnega poštnega inšpektorja Novaka Cirila, ki je posebno požrtvovalno deloval v stanovskih organizacijah. — V Celju so djaši v grob traškanta Janeza Šturma, v Mariboru pa poštnega uslužbenca Jakoba Pepevnika in čevljarkega mojstra Franca Petka. — V Horjulu sta zapustila solzno dolino posestnik in župan Ivan Baetič in njegova žena Marija Bastič roj. Zdešar. — V Mariboru je zapel mrtvaški zvon 27 letni ženi železniškega mojstra Viktoriji Ilc. — V Rogasški Slatinji je na veke zaprl oči posestnikov sin Albert Drobnič. — V celovski bolnišnici je umrl delavec Valentin Strgar Koprivnika. — V Bohinjski Srednji vasi je odšel v večnost znani lovec in gorski vodnik Franc Skantar. — V Lescah pri Bledu je zapala v Gospodu 38 letna Lucija Jeglič. — V Ljubljani sta odšla v večnost: nadičitelj v pokoj Rudolf Horvat in železniški uradnik Jože Kopač. — Naj počivajo v miru. Preostale tolaži Bog!

prilika za sv. epoved. Klopi pri tej maši so rezervirane, v kolikor bo potrebno, mladini, deklice in dijakine na ženski strani, dečki in dijaki na moški strani.

d Ne izgubite živilske nakaznice! Prehranjevalni zavod Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino ponovno opozarja vse prebivalstvo, naj pazi na svoje živilske nakaznice. Če jo kdo izgubi, ali mu je bila ukradena, ne more na podlagi določil člena 3 naredb Visokega komisariata št. 78 z dne 23. aprila t. l. v nobenem primeru dobiti duplikata in so vse lozadneve prošnje na Prevod ali na Mestni preskrbovalni urad odveč, oziroma bodo rešene negativno. Duplikat živilske nakaznice je dovoljen edino v primeru, ko je nedvomno in z verodostojnimi pričami dokazano, da je bila nakaznica uničena po višji sili (požar, povodenj in podobno) in da še ni bila izrabljena.

d Bolnišnica za ženske bolezni v Ljubljani opozarja občinstvo, da mora v smislu člena 12. t. b. »Uredbe o racioniranju živil« (Šlužb. list št. 78-35 z dne 2. maja 1942) vsaka bolnica izročiti pri sprejemu v bolnišnico živilsko nakaznico, ob odpuštu iz bolnišnice se živilska nakaznica vrne ustreznim odrezki za časa oskrbe v zavodu pa se pridržijo.

d Priprave za mednarodno razstavo v Benetkah. Te dni bodo odprli v Benetkah mednarodno umetniško razstavo, ki je po številu že 23. Udeležili se je bodo s svojimi deli umetniki iz vseh zaveznih držav. Veliko zastopstvo so poslali Hrvatje. Med katerimi je posebno odlična dela pripeljal kipar Ivan Meštrovič. Zelo številno so zastopani tudi Bolgari, enako pa tudi Romuni. Številčno najmočnejše bosta seveda zastopani Italija in Nemčija.

Neslutene tajne Kitajcev so vam razkrile v nadvse napetem detektivskem romanu

Skrivnost dr. Fu Mančuja

Knjiga stane le 5 lir.

Prihodnji teden bo izšla v slovenščini knjižnici prelepa knjiga

Svetinje nad Barjem

ki jo je spisal Joža Likovič.

d Poročna potpovanja v Rim. V maju t. l. so prodali 2261 vozovnic drugega in 880 listkov tretjega razreda za poročna potovanja v Rim. — Od uvedbe voznih olajav (od 29. julija 1932) so prodali skupno 322.335 vozovnic za poročna potovanja v Rim.

d Letos je minulo 30 let od kar je umrl v ljubljanski bolnišnici slovenski pesnik Anton Askerc.

Ivan Novak, dentist v Ribnici spet redne sprejema.

Nove knjige »Slovenčeve knjižnice«

Kupujte 18 knjigo »Slovenčeve knjižnice« »Skrivnosti dr. Fu-Mančuja« V njej boste našli opisane skrivnosti rumenega vzhoda. — Ze velikokrat smo slišali in brali o skrivnostih, ki jih čuva zlati Kitajski. Skrivnostni menihi tibetanskih samostanov, ki žive nenavadno čudno življenje, ki znajo uporabljati vse močoge skrivnostne vede, dajejo poseben značaj vsem tistim pokrajinam in ljudstvom, ki tam žive. — Osendowskega knjiga »Ljudje, živali in bogovi« nam je posvetila v te posebne dežele in njih razmere. Zdaj pa je pred nami knjiga, ki v obliki napetega detektivskega romana čara pred nas genialnega Kitajca dr. Fu Mančuja, ki je hotel postaviti v službo kitajstva vse velike moče po svetu; to pa s posebnimi strupi, ki so mnoge ljudi navidez umorili, pa jih je tajmstveni dr. Fu Manču s protistrupi zopet oživil. Postavil je svoje znanje v službo slabega. Zavedajoč se tega, se je obdal s čudovitimi obrambnimi sredstvi, da bi preprečeval zasledovalcem pot.

Napeti opis vseh skrivnosti dajo slutiti, kako strašno moč si človek lahko skuje z izsledki znanosti in kako slabo lahko obrne vso to moč, če je njegova notranjost slaba. Človek je tisti, ki vse pridobitve znanosti itd. lahko obrne v dobro ali slabo. Tudi v našem romanu — kakor vedno v življenju — pa končno zmaga dobra stvar nad slabo.

Ne pozabite tudi na 17. knjigo »Slovenčeve knjižnice« »V zelenem polju roža«, ki jo je epikal slovenski pisatelj Matija Malešič in ki je polna domačnosti in katere je še dovolj v zalogi.

Cimveč odjemalcev bo imela »Slovenčeve knjižnice«, tem več bo tiskarskih delavcev imelo kruha!

Okrog sosedov

s Cigansko vprašanje bodo na Hrvaškem rešili tako, da bodo zbrali cigane v posebnih taboriščih, kjer se bodo lahko izučili kakoga poklica.

s Pri podiranju smrek v gozdu se je smrtno ponesrečil delavec Jože Čapan v Volšperku na Korškem.

s Nesreča na paši. Krava posestnika Podgorbka iz Bukovice pri Vodcah je ušla pastirju. Preden jo je šel iskat, je drugo kravo privezal k drevesu. Ko se je pastir s pobežim živinčetom vrnil, je bila privezana krava mrtva. Navila se je namreč okrog drevesa tako trdo, da se je zadušila.

s Na vzhodnem bojišču je padel medicenec Rihard Fischler iz Velenja.

s 2000 ha semlje so letos nanovo obdelali samo na področju belgrajske občine.

s Na vzhodnem bojišču sta padla višji stražmojster Adolf Heinle in major Erik Schrötter, oba viteza železnega križa.

s 80 letnico rojstva je praznoval oni dan Ante Matasič, najstarejši general na Hrvaškem. Čeprav je bolehen, prihaja še vedno v službo. Matasič je bil svoje čase poveljnik zagrebškega polka, ob ustanovitvi neodvisne Hrvatske pa je bil imenovan za generala.

s Naredba o članstvu v upravnih in nadzorstvenih svetih je izšla te dni na Hrvaškem. Po tej naredbi sme biti ena oseba največ v pet upravnih ali nadzorstvenih svetih. Družbe smejo plačati članom upravnega sveta največ do 40.000 kun letno, članom nadzorstvenega sveta pa največ 25.000 kun.

s Sviloprojekto so začeli gojiti v večjem obsegu v rekovskem okraju v Srbiji. Oblast je dala ljudstvu na razpolago brezplačno 1000 sadik murv.

s Zagrebški peki smejo peti kruh samo v kosih po 60 in 120 dkg. Potrošniki plačajo za dnevni obrok kruha eno kuno, oni z dvojnimi obroki pa dve kuni.

s Hrvatski listi poročajo, da bodo v prihodnji gledališki dobi gostovali v hrvaškem državnem gledališču člani rimske opere Marija Caniglia in Gino Becchi, najbrž pa tudi Benjamin Gigli.

s Na polju slave je padel na Hrvaškem 21-letni Alojzij Forbice iz Milana. Pred letom je umrl junaško smrti na grškem bojišču njegov starejši brat Francesco.

Najboljši in najcenejši slovenski tednik je »Domoljub«

NAŠI VELIKI MOŽJE

Fran Erjavec

Nedvomno je naš največji naravoslovec, pa tudi veliki pisatelj in prireditelj šolskih knjig — Fran Erjavec, mož, ki je s svojimi naravoslovnimi deli zaslovel tudi daleč onstran meja našega naroda.

Erjavec se je rodil v revni družini v poljanskem predmestju mesta Ljubljane leta 1843. V Ljubljani je hodil v ljudsko šolo in gimnazijo, ki jo je dokončal leta 1855. skupno s tovariši Jenkom, Zarnikom, Stritarjem in drugimi, s katerimi je v zadnjem šolskem letu izdal tajni dijaški list »Vajet, zaradi česar ta rod naših kulturnih delavcev imenujemo »vajevec«. Nato je odšel na Dunaj študirat prirodoslovne vede, jih končal leta 1859. ter nato še eno leto bival v službi na Dunaju. Leta 1860. pa je dobil profesorsko službo na realki v Zagrebu in je tamkaj ostal polnih enajst let. Leta 1871 so ga prestavili v Gorizio, leta 1875, pa so mu ponudili v Zagrebu celo naravoslovno stolec na tamkajšnjem vseučilišču, pa jo je Erjavec odklonil in rajši ostal v Goriziji, kjer je užival tudi pokoj in umrl leta 1887.

Ze v višji gimnaziji se je Erjavec s posebno vnamo začel zanimati za naravoslovne vede, zlasti za živalstvo in rastlinstvo. Bil je najmarljivejši učenec velikega naravoslovca Schmida, in že v gimnazijskih letih se je začel poskušati kot pisatelj naravoslovnih stvari, tako je n. pr. že za »Vajet« v osmi bolj napisal in pozneje izdal znameniti spis »Zabec. Ze v Ljubljani se je posebno začel zanimati za polže in žuželke. Pozneje pa je kot študent na Dunaju in kot profesor v Zagrebu in Gorici postal poleg Jenka najznamenitejši sotrudnik Janežičevega »Slovenskega Glasnika« in drugih naših listov. Ni pa opisoval samo živalstva in rastlinstva, marveč je zastavil svoje pero tudi v leposlovju in nam napisal precej potopisov, črtic in povesti. Tako delimo njegovo delo v strogo znanstveno, poljudno-znanstveno, čisto leposlovje in jezikoslovno delo (zelo rad je nabiral ljudske izraze iz živalstva in rastlinstva ter jih pošiljal Levstiku in objavjal pod naslovom »Iz popotne torbec«).

Svoja strogo znanstvena naravoslovna dela je Erjavec po veliki večini pisal v nemškem jeziku, nekatera pa tudi v slovenskem in srbsko-hrvaškem. Med znanstvenimi razpravami so zlasti pomembne one o ploditvi rastlin in o trakulji.

Za naše širše občinstvo so bila gotovo mnogo pomembnejša Erjavčeva poljudnoznanstvena dela in opisi iz naravoslovja. Nekatera med njimi imajo že kar čisto leposlovno obliko. Kdo ne pozna njegovih tovrstnih spisov o šabab, velblodu, mravlji, raku, rastlinskih svatbah, krto, netopirju itd.? Krona vsega tega dela je njegov celotni spis z naslovom **Domače in tuje živali v podobah**, Ta

knjiga je po Mohorjevi družbi prišla med najširše plasti našega naroda. V vrsti teh spisov je zelo pomemben potopis »Kako se je silinarju z Golovca po svetu godilo«, kajti v njem Erjavec lepo združuje sam potopis kakor tudi opis polževega življenja. V vseh teh delih se mnogokrat skrivata tudi ta ali oni pouk za človekovo življenje, marsikdaj pa nas tudi prav veselo zabava.

Niž manj kot popisi iz živalstva in rastlinstva niso znana njegova čisto leposlovna dela. To je precej dolga vrsta črtic, potopisov in povesti, kakor: Črtice iz življenja Schnack-Schepperleina, Avguštin Cepek, Veliki petek, Ena noč na Kumu, Na stričevem domu, Zgubljeni mož, Zamerjeni cvet, Božični večer na Kranjskem, Ni vse zlato, kar se sveti, Hudo brezno ali Gozdarjev rejecne, Začetne Erjavčeve povesti so bile osobne zgodbe, iz teh pa je prešel v slikanje romantičnih in idiličnih zgod in bil v marsičem Jurčičev predhodnik in sodobnik. Ob koncu pa je napisal že nekaj stvarnih in realističnih del, tako da je njegovo najzrelejšo delo »Ni vse zlato, kar se sveti« izšlo prav letu njegove smrti. Ker je zelo mnogo svojih del izdal prav pri Mohorjevi družbi, se je razvil v plodovitega ljudskega pisatelja in so njegova dela spoznali skoraj v sleherni slovenski vasi.

Pomembno je tudi Erjavčovo delo v slovenskem šolstvu, saj imamo prav izpod njegovega peresa prve slovenske učne knjige iz živalstva, rudninoslovja, rastlinstva, kemije in podobnih vej naravoslovja.

Fran Erjavec je eden izmed naših prvih znanstvenikov naravoslovcov in naših poljudnoznanstvenih pisateljev. Kot leposlovnih pisatelj spada sicer še v tisto dobo, ko so pisali precej romantično in idilično, vendar pa pod Levstikovim vplivom Erjavec že prehaja v dobo stvarnosti, realizma. V svojih potopisih in tudi čisto leposlovnih delih je Erjavec skušal koristiti praktičnim potrebam našega kmeta in ga vzgajati tako v dobrem kakor tudi tistem in zrelem mišljenju. Zlasti je v svojih delih rad grajal preveliko nagnjenost našega preprostega ljudstva do babjeverstva in vrač. Kako lepo je poučil kmeta Cerina v svojem najznamenitejšem delu »Ni vse zlato, kar se sveti«, ko je ta kmet mislil, da je našel zlato rudo, pa je bil samo železov krček.

Tako Erjavec lepo združuje čisto umetnost in vzgojeslovje. Njegova poljudnoznanstvena in tudi leposlovna dela so prav gotovo trajne vrednosti, danes niž manj priljubljena, kot so bila v času, ko so izhajala. Poleg Jurčiča ali Finžgarja sega naše ljudstvo še danes najrajši prav po Erjavcu in bo gotovo segalo tudi še v prihodnje.

s Belgrajski časopis »Obnovac« piše o čiščenju partizanov v vzhodni Srbiji. Tako poroča o čiščenju okrog Toplice, Velike Plane, Kujaževca in Soko Banje.

s V Vrbskem jezeru je utonil trgovski pomočnik Edvard Novak z Gorenjskega. Ko se je vozil s tremi tovariši po jezeru, se je čoln zvrnil. Tovariši so se rešili, Novak pa je takoj izginil v globoki vodi.

s Na poseben način so kaznovali črnoborzijske v Leskovcu v Srbiji. Dva dni so morali nositi tablice z napisom: Mi smo bogateži na račun naših bratov, mi smo goljufali svoje brate. Zato smo kaznovani. Mi smo črnoborzijsanci.

s Prvo delavsko ustaško knjižnico so odprli nedavno v zagrebškem parnem mlinu.

s Neko slabo upravljano posestvo je razdelilo med kmetovalce Kmetijsko vodstvo v Šmohorju na Korškem.

s Češnjeve peclje sušijo za čaj hercegovinske gospodinje. Ta čaj je okusen in zdravilen zlasti proti kašlju in pljučnim boleznim.

s Vse letošnje dopuste za državno uradništvo v Srbiji je ukinil ministarski predsednik general Nedčić.

s Pogoj za potno dovoljenje. V vrsti ukrepov, ki so jih oblasti v posameznih srbskih mestih izdale zaradi ohranitve reda in mira in obnove dežele, je značilen tudi ukrep krajevnih oblasti v Užicah, ki so pred kratkim objavile, da ne more dobiti nihče potnega dovoljenja, kdor ni plačal vseh davkov za leto 1941 in 1942.

s Nenavadna postrv. Nekli ribič na Pohorju je ujel postrv, kakršne že več let niso ujeli. Dolga je bila 61 cm in je tehtala dva kilograma. Zanimivo je, da je imela riba v želodcu devet malih rakov, od katerih sta bila dva še živa. Riba je torej kmalu po bogatem račem obedu zatekla usoda.

s 100.000 kun je dal hrvaški vsenilski menzi na Poglavnikov god zagrebški župan I. Werner.

s V vseh zagrebških kavarnah po novi odredbi mestnega načelnstva dajejo k nemu obroku črne ali bele kave po en koček ali eno kavino žličko sladkorja, za slajenje čaja pa sta dovoljeni dve kocki sladkorja ali dve žlici sipe.

s Osješka opera je gostovala z velikim uspehom v Osijeku. Izkazala se je tudi pevka Olga Kocijandričeva.

s Nov Nemški dom so izredno slovesno odprli v Jajcu na Hrvaškem.

(Dalje.)

Delavci so jezno pograbil za krampe.
 »Prokleti prutar!« so mrmrali furmani in se škodoželjno nasmihtali Gregorju.
 »Je že začel s kupčijo!« je siknil Janez in pognal konje.

Veliki Šmaren je bil praznik za vso dolino. K veliki cerkvi sredi njiv, kjer je rasla turščica, so romale na ta dan vse vasi. Ogromni veliki zvon je razlil svoj slovesno doneči glas, ki je odmeval od hribov in gričev ter se lomil v kamnitih gorah. Z njim so peli še trije manjši, da se je zdelo ta pesem kot nebeška muzika, ki je v lahni tekuti dvigala ljudem srce in noge.

Lahno meglice so se topile v jutranjem soncu. Na travo je legla rosa in namočila ozke poljske steze, po katerih so valovile skupine romarjev in romaric k zgodnji maši. Branjevi so razpeli ob cerkvi cele vrste stojnic in urejali blago, sladkarije, dišave štruklje, igračice in razno ropotijo, ki je privlačna zlasti mlajšim ljudem. V ozadju so nagromadili cele skladownice škafov, brenčev, golid in lončarji so razstavljali kar po tleh velike skleda, krožnike, škodelice in vrče. Pod košatimi lipami so zgradili vrtiljak a škrpajočo muziko. Bližnji gostilničarji so postavili lesene barake in v njih dolge mize in klopi iz neizobanjan desk. Tudi Ludvik je točil vino in pivo iz sodov, ki so stali navrhani v kotu.

Kdor je le mogel, je šel ta dan na romanje. Vsa dolina se je zbrala sredi polja ob mogočni cerkvi. Nekateri so prišli iz pobožnosti, druge je prignala kupčija, veliko jih je prišlo iz radovednosti in stare navade, katere so se držali iz roda v rod. V cerkvi so zvonili, zaigrali kadijo, pridigali in mševali od jutra do slovesne maše ob desetih. Zunaj pa so piskali in trobentali otroci, zateglo pele orglice in se mešale s harmoniko pod vrtiljakom. Gruče ljudi so se valile med stojnicami. Eni so kupovali, drugi barantali, nekateri pa samo zijala prodajali in če se je dalo, tudi kradli. Na tem svetem prostoru so se srečavali znanci iz sosednjih vasi in se pogovarjali o letini, davkih, porokah in smrti. Veliki Šmaren je bil skupni družinski praznik za vso široko okolico. Vas se je kosala z vasjo in vsako leto je pri glavni maši prepeval en zbor, da so drugi imeli dovolj prilike za kritiko. Ugled domače vasi je ugledil tudi osebna nasprosta. K zadnji pevski vaji so prišli vsi pevci, tudi Janez in Niko. Domenili so se, da se popeljejo z vozom. Dekleta so si izbrale za voznika Nikota, moške pa naj bi peljal Janez. Pevke so pripravljale zelenje, da bi z njim oplele oba voza. Pred Gregorjevo hišo je v ranem jutru stal voz. Niko je umil kolesa, pritril lojtrnice in osančil komate ter konja, da so se svetili v soncu. Mati Marička je šla že v mraku na pot, in sicer peš, da bi mogla čimveč zaslužnja darovati za sina Marka, ki je študiral v samostanski šoli. Gregor je čuval dom, popoldne pa bi se tudi on potegnil na semenji, ko bo vse najbolj živo in židane volje.

Na dvorišču je Tilka opletala lojtrnice. Z Nikom sta privezala vence za ročice in pognila sedeže s konjskimi plahkami. Dekle je oblekla prazno obleko ter si dolgo časa spletala lasce pred ogledalom. Bila je vesela in sama s seboj zadovoljna. Priskakljala je na vežni prag in zaklicala: »Niko! Pogled me! Kaj pravi?« Fant se je ozrl, oči so mu začarele in od veselja je tlesnil z rokama: »Zares si lepa, Tilka!« Hitro se preobleci še ti! Tukaj imaš novo srajco. Kupila sem jo zate. Se ti dopade?« Obrisal si je roke in preprosto, kakor otrok, božal z očmi zdaj Tilko, zdaj srajco, ki se mu je silno dopadla. Nobene besede ni mogel spraviti iz sebe. Tilka se je poredno zasmejala in skočila v vrt. Natrgala je svežo dišečo elvižo in rdeče nageljne ter pela pesmi, ki so se jih naučil za prazniški dan. Pred njo je stopil Niko: Oblekel si je najlepšo obleko, v kateri se je prav lepo prilagala nova srajca. V zadregi je povprašal Tilko: »Zdaj pa ti pogled, če sem ti všeč?« Obraz se ji je zasvetil. Nekaj trenutkov je obstala, vzela glavnik in počesala Nikotu prečo v valovitih lasih.

»Tako, sedaj si fant, kakor gre!« je vzklila. Vzela mu je klobuk in za trak zatekla šopok.

»Tilka, tako rad te imam!« je dahnil.
 »Jaz pa lube! Glej, da se boš odrezala!« je naročila, stekla v vežo po svilen ročico in zaklicala Gregorju: »Ata, z Bogom! Zdjaj gremo!« Konja sta bila naprežena. Zavedala sta se svečanega trenutka, hrzala sta in dvigala glave. Niko je posadil Tilko na povprečno desko od spredaj, sedel zraven nje, nategnil vajeti in pognal.

»Z Bogom, očka! Na svidenje!«
 Pred hišo je stal oče Gregor. S ponosom je gledal, kako je voz oddrhal in smeje je odzdravljaj hčerki, ki je mahala z roko, in blapcu, ki je dvignil klobuk in zavriskal.

»Hentano, kakšen par!«
 Kmalu je zadržal po klanecu še drugi voz, ki ga je vodil Petrov Janez.

V vasi so priselili še drugi. Med veselimi vriski in vzkliki so se odpeljali po cesti. Ljudje so se umikali do grmovja, vsega oprasenega od cestnega prahu. Na prvem vozu so zapela dekleta. Niko je samozavestno držal vajeti in s klci opozarjal romarje, ki so se gnetli v gručah po cesti. Dekleta s šopki v nedrih so pozdravljale znanke in se šalile med sabo. Za prvim vozom je drdral drugi. Vsi fantje in moške so bili jasnih obrazov, dovpljni in zgovorni, samo organist se je držal slovesno in zaskrbjeno, kakor se spodobi.

V visokem stolpu, ki je štrlel med košatimi kostonji, je udaril veliki zvon. Podregal je manjši, ki so se mu pokorno pridružili. Furmani so pognali, pešci so pospešili korak. Cela reka romarjev je valovala okrog cerkve.

Voznika sta ob potoku razpregla konje ter jih privezala v sencl. Moški so se prerili v Ludvikovo kolibo in si naročili vina, da jim bodo glasovi bolj čisti. Nad njimi je nervozno pazil organist, da se ne bi kdo opil. Dekleta pa so po vijugastih stopnicah odšle naravnost na kor in pomolile k Materi božji, ki je blestela v svečah na oltarju. Prostorna cerkev se je polnila z ljudmi. Šumelo je kakor v panju.

Spot se je oglasil v linah veliki zvon in naznanjal začetek pridige. Med gnečo so se drevali pevci, ki so komaj dosegli kor. Organist je zaklenil vrata, da ne bi prišli k med pevce drugi ljudje, ki so iskali primernege mesta v prenapoljenem svetilku. Pridigar je v dolgem govoru velič Mater božjo in ponavljal primere iz starih obdelanih pridig, ki so bile večini že znane. Trije mežnarji so se prerivali med gnečo in zvonili s puščicami, da bi nabrali čimveč miloščine.

Organist je sedel za orgle. Zaskrbjen in razburjen je vlekel registre, pa jih zopet porival nazaj. Pevci so si razdelili note in se sklanjali nad ograjo ter motrili ljudstvo, ki je valovalo kakor bilke na travniku. Dolgo pridigo je pretrgal težko zaželeni amen.

Pevci so se razvrstili okrog orgel. Tik omare je stal Niko in pogledal izza not na Tilko, ki si je z ruto pihljala po žarečemu obrazu. Zvonec je poklicel iz zakristije duhovnike, ki so v blestežih oblačilih obdali oltar. Organist je pritisnil, se natezal, majal, sukal glavo in s prsti brzel po tipkah. Mogočni skordi so se odbijali ob poslikanem stropu in kakor ob nalivu padali na množico, ki je drhtela v pričakovanju. Oglasila se je pesem. Ljudje v cerkvi so stezali vratove in sreball glasove, ki so postajali od pesmi do pesmi mogočnejši. Po darovanju je Niko zapel samozpev. Odpel si je ovratnik, stopil na pročito in se odkašljal. Glas se mu je v začetku tresel, da so pevci zaskrbljeni gledali vanj. Tilki je bilo arce in ji burno poganjalo kri. Glas se je uravnovesil, dvigal v višino in mehko nežno gostolel, kakor pri slavicu. Vsi so se oddahnil in s ponosom povzeli ob koncu pesem, ki je zabučala in odjeknila v prisrčni prošnji. Glave po cerkvi so se obračale na kor in se šepetaje povpraševale: »Kdo pa poje?«

Zbor se je dobro odrezal. Vsa zavist se je razkidal in vse pevce, celo organista, je prevzelo veselje zadovoljstva. Najbolj srečna izmed vseh pa je bila Tilka. Ta njen fant, ta furman Niko, se je postavil! Organist je ves poten pobral note in potrepil Nikota po rami. S kora so odhajali kot zmagovalci in samozavestno stopali med množico.

Pri Ludviku so posedli. Moški so komaj čakali pijačo. Nazdravljali so si in obnavljali podrobne dogodke med peljem. Dekleta so se razgubila med stojnicami in kupovale odpustke. Niko je hitel h konjem. Nakrmil jih je, pregledal voz in naročil pastirju, naj si kupi štrukelj in pazi na vse. Odpravljaj se je k družbi. Iz gneče se je pririla Tilka. V roki je držala veliko rdečo srce s pisanim trakom.
 »Niko, vzemi ga!«

»Niko, vzemi ga!«

Odvil je listek in čital: »Na veke tvoja!« Stisnil ji je roko in jo peljal med množico k Ludviku. Ves svet mu je bil ena sama, prelepa pesem, ki bi jo pel noč in dan, samo da bi bila ob njem Tilka. Na stojnici je kupil prstan in ji ga nataknil na roko. Kot dva otroka sta stopila v kolibo. Pevci so vstali, dvignili kozarce in veselo nazdravili:

»Živijo, Niko! Dobro si jo furale!«
 Veselo razpoloženje je pomnožilo žarko vino in mehki, debeli masleni štruklji. Ludvik je vzel s seboj obe natakarici, toda vsi trije so komaj zmogli potrežbo. Priskočili so na pomoč mlajši pevci, ki so nosili na mize, dekleta so pa umivale kozarce. Ludvik ni varčeval, primaknil je več litrov vina in čeprav je bil ves poten, je osebno stregel mizi, kjer so sedeli pevci. Razposajena pesem je spravila v dobro voljo tudi čmerikavega organista.

Opoldne je Niko vstal, da bi z vozom odpeljal domov mater in naložil Gregorja, ki je semeval na domu. Ludvik mu je naročil, naj pripelje s seboj tudi sodček iz levega kota kleti, ker je vino skorajda pošlo. Janez mu je pomagal napeči konja, da bi čimprej opravil. Fanta sta zbijala šale in pozabila na prepri. Mati Marička je nakupila celi tovor perila za Marka, sedla na voz in se z Nikom peljala po prašni cesti. Med potjo je večkrat velela ustaviti, da bi povabila svoje stare znanke, ki so v vročini požirale prah. S polnim vozom je Niko zavozil v senčnato dvorišče, kjer je naletel na palirja, ki je pomagal Elzi. Ženske so zlezle z voza ter se zahvaljevale materi Marički, ki je hitro odšla domov, da bi poklicala gospodarja.

Medtem je Niko napojil konje in naročil Elzi, naj odklene klet. V prijetnem hladu ga je vodila v temačen kot, kjer je bil postavljen sodček. Furman je bil prijel sod s rokama, da bi ga dvignil in nesel na voz.

»Umazal se boš, Niko!« je prijazno svarile Elza. »Kajaj, da te prepašem s predpasnikom!« Naglo si je odvezala bel predpasnik z lepimi čipkami. Preden se je fant ovedel, se ga je oklenila in stisnila k sebi. Oči so se ji bliskale kakor dva žareča oglja.

»Poljubij me, Niko! Tvoja sem, reci, da me ljubiš!«
 Furmana je prevzelo. S silo se je ni hotel otresti. Obzirno ji je prigovarjal: »Elza, nikar! Saj veš, da imam deklet!«

»Nimaš jec!« je divje bruhnila. »Eden ti jo bo vzel!«

»Kdo za vraga?« je vprašal razburjen. Kakor duh se je prikradel po stopnicah nadzornik Herman. Obstal je sredi kleti in posvetil z električno svetilko. Divje se je zakrohotal!

(Nadaljevanje prihodnjic)

V Ameriko pred 100 leti

Leta 1840 je prvi Cunardov parnik »Britania« preplul Atlantski ocean. Med potniki je bil tudi pisatelj Charles Dickens, ki tedanje potovanje opisuje tako-le:

»Vsaka deka in vsak leseni opaž je hreščal in škripal. Zdelo se je, kakor da bi bila ladja spletena iz vrbovih šib. Včasih sem bil skoraj prepričan, da ališim prašketanje suhega dračja.«

Delci jader, ki so se odtrgali, so padali na krov. Kadar je bilo slabo vreme, so valovi metali »Britanijo«, ki je imela 1000 ton, kakor orehovo lupino.

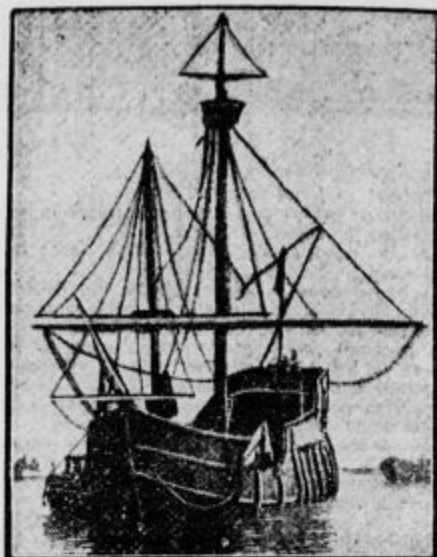
Dickens pripoveduje, da je večkrat med strašnim ropotom popadala posoda z miz na tla. Nekoč je udaril na ladjo ogromen val, ki je razbil rešilni čoln, edini, ki ga je »Britania« vozila s seboj. Obnemem je splavala z valom vsa krmarjeva pregraja. Vsakdo, ki je med dolgo vožnjo hočeš nočeš, moral kdaj priti na krov, je bil deležen brizganja vode, katero je metalo okrog sebe veliko ladijsko kolo.

K vsem težavam se je pridružila še morská bolezen, ki je nekatere potnike strašno prijala.

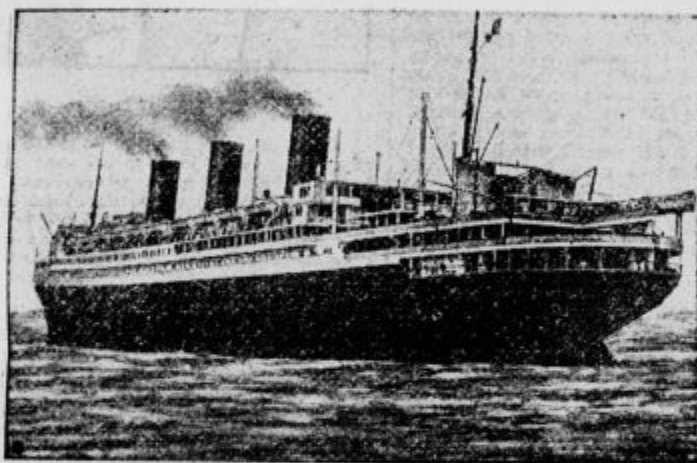
»Britania« je vozila med angleškim Liverpoolom in ameriškim Bostonom in je imela »hitrost« 8,5 vozlov na uro. Kaj to pomeni, naj pove primera, da najhitrejši francoski parnik »Normandie« vozi 30 vozlov na uro.

Iz tiste dobe so na razpolago še druga poročila o potovanju preko Atlantskega oceana. Iz Liverpoola proti Njujorku je leta 1837 odplul parnik »Diamand«, ki je imel na krovu 180 potnikov. Za navedeno pot je potreboval točno 100 dni. Med potjo je dobesedno za lakoto umrlo 17 potnikov v takozvanem medkrovju, kjer so se vozili najrevnejši ljudje. Siromaki so za tako dolgo pot vzeli s seboj premalo živeža, na ladji pa takrat za prehrano potnikov v medkrovju niso skrbeli kakor danes. Šele proti koncu prve polovice preteklega stoletja je izšla angleška postava, ki je velevala lastnikom potniških ladij, da morajo potnikom medkrovja oskrbeti vsaj moko in surovi krompir.

Dolga vožnja parnika »Diamanda« ni edina iz tiste dobe. Večkrat se je dogodilo, da so potniki

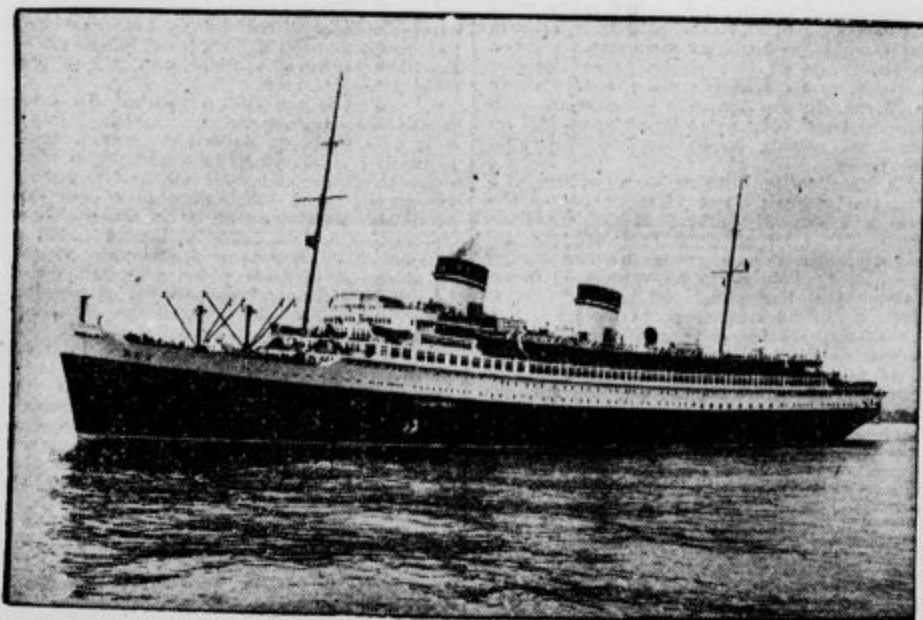
»Santa Maria, preprosta ladja na kateri je Kristof Kolumb leta 1492 potoval v Ameriko.

Francoski parnik »France«.

Veliki nemški parnik »Bremen«.

Sodobni italijanski parnik »Rex«.

odpluli proti Ameriki iz kake angleške luke in bili že celih 14 dni na morju. Ko so po dvotedenski vožnji stali na krovu, so vsi srečni v daljavi zagledali obrise suhe zemlje. Prepričani so bili, da se bližajo Ameriki in da je zdaj konec njihovih muk. Kako kruto so morali biti razočarani, ko so zagledali pred seboj obalo Irske, kjer so se prav blizu že pred 14 dnevi vkrcali.

Na parniku so prodajali že pred sto leti vino in žganje. Bogati potniki so opoldne sedli h kosilu, ki je trajalo do 13, ob 16 so imeli obed, ob pol 8 zvečer pa čaj. Kdor je bil še lačen, si je ob 10 zvečer lahko naročil večerjo.

Pei in ženske so bile v tistih časih na čezoceanskih ladjah nezaželjeni gosti, ki jim je bilo prepovedano hoditi po sprednjem krovu. Ženske potnice so morale vse zgodaj vstajati, docim so moški potniki lahko dolgo spali. Veljala je namreč posebna določba, da je treba sobice, kjer prebivajo ženske, pospraviti in počistiti še pred zajtrkom.

Potovanje v Ameriko je bilo pred sto leti resnično naporno. Na današnjih velikih ladjah je »skok preko luže« igrača, pod pogojem, da mirujejo podmornice in bombniki.

DIMNIKAR

C. Invernizio:

ZA NAŠE MLAJŠE

(Dalje.)

Misleč, da je v klopčič zvit maček, ga je brenil, da se je zakotalil. Iz svežnja pa se je zaslislal otroški jok.

Pripognil se je, da bi boljše videl, kaj je v cunjah, pa je zagledal fantička, z glavo debelo kakor žoga.

Kdo ga je nekaj mogoče odložiti tja? Gospodarja je prišla skušnjava, da bi ga prijel za nožico ter ga vrgel preko proge. Toda deček je bil in nekdo bi mu mogoče bitil vir dohodkov. Zato ga je vrgel v predpasnik sestri, ki se je stiskala pri ognjišču, in ji rekel:

»Obdrži to opico! Imej jo zraven kože.«
Opico, za katero ni bilo mogoče odkriti, kdo je njena mati, so redili poleg kože in so ji dali ime Balin.

Balin je bil za igračo hčerka gospodarja Tita, ki nista bili svojemu očetu podobni samo po telesu, marveč tudi po duhu.

Nobene priložnosti nista zamudili, da ne bi mačka topli ter ga obdoleževali vseh nerodnosti in hudobnih dejanj, katere sta sami storili.

Oče Tit in mati Zenaida pa sta ga v dvojni meri mikastila, ne da bi se bil dečko kdaj koli upiral ali postavjal na laž mali zlatniki. Ravno nasprotno; ko je nekega dne videl, da Nežika, ki ga je tako rada imela, joka zaradi njega, je dečko preobrnil kozolec, se zasmeljal in vzklilnil:

»Imam trdo kožo. Poškodovali si bodo roke, če me bodo trdo bunkali! Nikar ne jokajte, tetka, ne izplača se.«

Imenoval je je tetko in nesrečnica je bila zadovoljna s tem.

Kolikokrat si je pritrgala polento od lastnih ust, da jo je dala malčku, kolikokrat mu je poljubovala od udarcev nastale modrikaste lise ter ga zazibala v spanje na svojih prsih!

Balin jo je imel zelo rad, toda nikoli ni mogoče tega pokazati. Ko jo je neki dan oče Tit zalotil, da mu je dala nekaj slaščic, jo je izprijenec krepko nabunkal, trmasto zatrjujoč, da je tiste slaščice vzela njegovima hčerka. Ko jo je pošteno pretepel, ji je še objubil, da jo bo drugič z dečkom vred ubil.

Zato sta se morala nesrečnika delati, kakor da ne vidita drug drugega, dasi so se njuni pogledi mnogokrat srečali.

Balin je bil vse reči zaupal grofici, preden se je odpravila v hišo gospodarja Tita.

Le-ta se ni prav nič ogrevala za to, da bi žlahna gospa vzela v svoje varstvo fantička, ki mu je bil vse preveč v prid, in ko je zvedel, da mu grofica namerava dečka vzeti, je vzklilnil:

»Pa s kakšno pravico? Kdo ga je dostej vzgajal in hranil? Šele dve leti imam kolikor toliko haska od njega in zdaj bi mi ga hoteli vzeti? Naj le pride, naj le pride tista gospa, sili bo že slisala!«

»Toda grofica ne misli, da bi ga ji odstopil zastoj?« so mu govorili drugi.

Tedaj je Zenaida, zavistna, da naj bi dečka dohitela sreča, odgovorila:

»Najsi mi da tudi tisoč lir, ne bo ga dobila! Morda misli, da nas bo ker je bogata grofica, kupila vse ter nam vsilila svojo voljo?«

Ada je torej vedela, da bosta mož in žena nasprotovala njenim željam.

Toda ni bila ženska, ki bi ji takoj upadel pogum.

Sama se je pojavila neki popoldan v šrednikovi hiši.

Tita ni bilo doma.

Zenaida je zravnala perilo pri kuhinjskem oknu.

Na oknu je bilo nekaj cvetličnih vaz, ki so dajale veselo lice hribovski hiši.

Hčerki sta pletli nogavice, sedeč zraven matere. Pri ognjišču je vsa skrčena stala mačeha in mešala polento v kotličku, ki je vsel na verigi nad ognjem.

Na mizi je stal glinast vrč in nekaj skodelic. Grofica je ob vstopu z naglim pogledom pregledala izbo in tiste, ki so bili v njej.

Oblečena je bila v preprosto obleko iz belega platna, kar jo je delalo še mlajšo, na glavi je imela klobuk, obrobljen s čipkami, ki so ji obdajale ljuhek obraz.

Zenaida je ob njenem vstopu vstala in namrščila obrvi. Ko jo je premerila, se je delala, kakor da je ne pozna:

»Kaj želite, gospa?« je vprašala.
»Hotela bi za trenutke govoriti s vami.«
»Kar povejte. Kaj stojite tam in zijaš s odprtimi usti, postopačka?« so je zadržla nad Nežiko.

Dekle se je naglo umaknilo v kot. Prej pa je še uprla v grofico svoj ljubki pogled, da je bila žlahna gospa kar ganjena.

»Kje sem že videla ta pogled?« si je mislila. Toda nobena podoba se ni pojavila pred njenim duhom, v kateri bi bila prepoznata te oči.

Sedla je na stol, ki ga ji je Zenaida ponudila. Prišla sem, da bi vas poprosila za neko veliko uslugo,« je rekla grofica Zenaidi.

»Mene?«
Ada se ni menila za ta posemeljiv naglas in je nadaljevala:

»Da, vas, kajti ta usluga je odvisna od vaše ustrežljivosti. Tukaj imate dečka, ki ni vaša.«

»Če ni naše krvi, gospa, je pa le, kakor da bi bil,« je odvrnila, kajti jaz in moj mož sva prevzela skrb zanj, vzgajala sva ga in vedno je jedel naš kruh.«

»Ničve vam ne osporava dobrot, ki ste jih izkazali dečku,« jo je prekinila grofica. »Toda prav zato, ker ste ga vzgojili v svoji hiši, ga morate ljubiti, kakor da pripada vam, in biti zadovoljni, če se zanimam zanj in da sem prišla zanj prosit.«

»Ste morda njegova mati?« je z nesramnim glasom vprašala hribovka.

Grofica pa se ni ustrašila poroge zahrbtnje ženske in je odločno nadaljevala:

»V tem trenutku zastopam mesto nesrečnice, ki ga je pustila v vaši hiši, ker ga morda ni imela s čim rešiti, da ne bi umrl od gladi. Vi nimate do njega nobene druge pravice, kakor da ste ga redili. Imam pa sto prič, ki bodo dokazale, kako je bil dečko neprestano žrtve vaše krutosti in na kakšen način si je moral služiti svoj borni kruhek, ki ste mu ga metali kakor psu. Prišla sem k vam, v nadi, da bom govorila z žensko, ki ima sree. Hotela sem potrkat na vašo plemenitost ter vam v zameno za dečka ponuditi nekaj tisočakov. Ker pa ste nastopili tako surovo, se bom rajši obrnila do tistega, ki mu pripada pravica, da vam ga vzame, in sicer brez kakršne koli odškodnine.«

Grofica je vstala in uprla v hribovko pogled poln prezira, ji pokazala hrbet in odšla iz sobe.

»Pojdite, do kogar hočete!« je zavpila Zenaida, prekipevajoč od jesa. »Polživim se na vaše grožnje in prisegam, da Balina ne boste dobili!«
Dimnikarček je v silnem strahu pričakoval pri materi Kabel komec grofičnega obiska.

V hiši dobre gorjanke so bili tudi Plezaček, njegova sestra in grofična Marija, ki je ravno pletla ljubko košarico iz gozdne trave.

Bila je seveda pri njih tudi gospa Duponti. Ko se je žlahna gospa pojavila pred njimi, so ji že z obraza brali, da je bila njena pot brezuspešna.

»Oče Tit noče?« je s pridruženim glasom vprašal Balin.

»Nisem govorila s njim,« je odvrnila grofica, »toda če je podoben svoji ženi, ne bo popustil.«

In sporočila je uspeh svojega razgovora ter dostavila, obrnjena proti Balinu:

»Vendar pa ne smeš obupati. Pojdem še k županu in župniku. Upam, da mi bo uspelo z njuno pomočjo.«

»Ne, ne bosta popustila! Ne veste, kako sta hudobna!« je vzklilnil Balin, ki se je zdaj prvičkrat pokazal žalostnega in malodušnega.

»Veš, kaj bi storil jaz, da sem v tvoji koži?« je dejal krepko Plezaček. »Nič več se ne bi vrnil domov.«

»Lep svét!« je dejala mati Kabel. »Ti bi ga rad učil upornosti Ne, ne, čeprav Tit in Zenaida ne zaslužita nikakršne obzirnosti, Balin jima je dolžan spoštovanje in pokorščino.«

»Prav govorite, mama Kabel!« sta dejali hkratu grofica in gospa Duponti.

Le-ta je dodala:

»Pa še bolj pokoren kakor kdajkoli bi se moral pokazati, in potrpežljivo čakati na rešitev, ki bo gotovo ugodna.«

»In še neka druga oseba je v tej hiši, ki bi jo rada spravila od tod!« je dejala grofica in se zamislila.

»Nežika, kaj ne?« je živahno vprašal Balin. »To je bila tudi moja misel, ki sem jo sklenil uresničiti, kakor hitro bi bil sposoben skrbeti zase. Zaradi nje, samo zaradi nje sem prenašal udarce in muke. Tako je dobra, ubožica! Vedno me je neizmerno rada imela in bila do mene ljubezniva in ustrežljiva ko najbolj čuteča mati. Toda v hiši tega niso opazili, ker je bila primorana skrivoma skrbeti zame. Trpela je, tako zelo je trpela, kadar so me topli in sem morala stradati! Kolikokrat se je ponoči, ko sem sestradan ležal, kakor senca priplazila tik do mojega ležišča ter mi prinesla kruha in polente, ki si jo je pritrgala! Tedaj me je tako lahko božala, mi šepetala sladke tolažilne besede ter me osrečevala, naj upam v boljšo prihodnost. Nekajkrat sem žutil, kako mi njene solze padajo po obrazu in tedaj sem jo tolažil ter jo skušal pripraviti k smehu, ko mi je med tem objemal sree globok mir, in sem prosil Marijo, naj bi mi naklonila bogastvo, da bi mi mogoče daleč, daleč pobegniti z ubogo deklico.«

Vsi so bili ganjeni.

»Jaz sem jo vzljubila, kakor hitro sem se seznanila z njo,« je hlastno dejala Grilka, »zdaj pa jo imam še stokrat rajši.«

»Skušali bomo osrečiti tudi njo!« je vzklilnila grofica.

»In iz ljubezni do nje se bom jaz pomirjen vrnil domov in obetam, da bom ostal miren in dober, pa naj me še tako žalijo,« je dodal ubogi Balin.

»Objubljam ti, da tvoje muke ne bodo trajale dolgo. Mi vsi bomo bedeli nad teboj,« je zaključila grofica s tako prijetnim in ganljivim naglasom, da je uhožec na mah začutil, kako se mu sree širi v upanju, in sklenil je roke, kakor bi bil to storil pred Marijino podobo.

XIX.

Oče Tit je bil zadovoljen s tem, kar je bila žena storila. Zaklenil se je z njo v izbo, da bi zasnovala kakšno spletko zoper grofico in dečka.

Toda njegova sestra je nekaj sumila in medtem ko se je pri ognjišču delala, kakor da pripravlja ogenj za večerjo, so ji debele solze padale po bledem obrazu.

»Kaj neki mislita storiti?« je mrmrala. »Bog reši ga, ker jaz ne morem ničesar storiti zanj!«
Zenaidini hčerki, Katinka in Sena, sta se, ne meneč se zanjo, živahno pomenkovali o grofičnem obisku.

»Niti v obraz naju ni pogledala,« je rekla Sena, »kakor da nisva nič, med tem ko tisto spa-kebrano Grilko tako obispa z darili in ljubimkanjem.«

»Mati je kriva,« je odvrnila Katinka. »Da sem bila jaz na njenem mestu, bi se bila delala, kakor da soričem njeno ponudbo ter bi tako dobila od gospe vse, kar bi hotela. Tako bi tudi midve dobili svoj del. Potem pa bi Balina zaprla v jama za premog in bi morala ita tja ponj.«

R. Bazin:

⊗ Grah v cvetju ⊗

Pred revolucijo, ki je sledila veliki vojni, je živel v Lepem selu župnik, ki je bil poln gorečnosti in usmiljenja do revežev. V svoji župniji je imel veliko dela. Ne zato, ker je želela preveč prebivalcev, toda razprostirala se je po zemlji, ki jo je svojčas pokrivalo morje in je bila zdaj vsa močvirnata. Preprežali so jo številni prekopji, v katerih je rastle divja trstika in je bilo zaradi tega le težko priti čez nje. Pozimi je bila vsa pokrajina mrtvaško tiha in zapuščena in gospod Sigorneški, ki mu je bila duša polna upanja in dobre volje, je vselej čutil, da se mu nekaj stiska okoli srca, kadar se je oziral po njej. Njegova dušno pastirska pota so bila dolga in samotna in zato je župnik mi-

slil, kako bi si krajšal čas na teh dolgih pohodih. Ni mu bilo treba dolgo razmišljati o tem. Pri svojem župnišču je imel lep vrt, ki ga je sam obdeloval. Nabral si je raznega semena na svojih gredicah in ga nosil s seboj na svojih potih in kamor je šel, jih je sejal po nerodovnitni močvirnati zemlji. Morda bo izmed dvajsetih semen v pomladanskem dežju vendarle eno obradilo. Kmalu se je pokazalo, da prav misli. Ze prvo poletje so se prikazale na pusti zemlji bele, modre in rdeče cvetke, ki so oživiljele mrtvo pokrajino, na kateri je doslej rasla le suha trava.

Največja njegova svetna radost je bila, da je vrgal s križanjem in cepanjem nove vrste rastlin in jim dajal svoja imena. Njegov mali vrtiček, ki se je dotikal župnišča, je bil pravi poskusni vrt in nihče drug se v njem ni spoznal kot on in črni kosi. Gošča na njem je bila takšna, da nisi nikjer videl koščka črne zemlje. Razen treh ozkih stezic je bil ves pokrit z visokim rastlinjem: ostrožnik se je bohotil in razkazoval svojo življenjsko silo, kakor je pravil gospod župnik; kosmulja se je tiščala zajčjih ustec, modri osat pa žiroflej; veliki mak je bil sosed pisanih tulipanov, kamor so zahajale čebulice v svate. Tako je pridelal na svojem vrtu veliko slame, veliko mokrote, opojen vonj, ob katerem se je dobri župnik opajal do pozne jeseni, veliko gnezd in več ptičjih popevk kakor kateri koli drugi župnik daleč naokoli. Toda nove cvetke, ki bi jo smel krstili za cvetko sigorneško, ni vzgajil.

Za svoje farane se je župnik Sigorneški briga z vso ljubeznijo in požrtvovalnostjo. Kdor koli ga je klical, bodisi podnevi, bodisi ponoči, je našel pri njem dober svet, naj je bil mlad ali star. Preprosto je pridigal evangelijske resnice in noben revež ni odšel prazen iz njegovega župnišča. Če ni imel denarja, kar se je pogosto pripetilo, je podaril revežu merico semena s svojega vrta: ta merica je bila majhna, če je bilo seme zelja, velika, če mu je podaril lečo. In ta miloščina je prihajala iz dobrega srca in v dobri veri, zakaj tudi najbogatejši posestnik v tari ni imel tolikšne izbire semena kot on.

Njegova duša pa je postala žalostna, ko so prvi pojavi revolucije razdrili notranjo edinost, ki je doslej vladala v njegovi župniji. Kar čez noč so se ljudje razdelili v dve skupini: eni so bili beli, drugi modri. Doslej so bili le kmetje, pastirji, ribiči in dainarji. Župnik Sigorneški se je čudil, da jih je mahoma zapustila njihova narava, o kateri je sodil, da se nikoli ne morea spremeniti, in so začeli govoriti e politiki in so rabili besede, ki niti njemu niso bile domače, čeprav je znal latinsko brati. Kljub trem lepim pridigam, v katerih je govoril o edinosti, je vendarle moral priznati, da se je del župljanov popolnoma ločil od njega. Mahoma je imel svoje sovražnike in z vsakim dnem se je njih število večalo. Veliko znamenj mu je to dokazovalo, najbolj pa je bral to sovražstvo iz pogledov svojih vernikov. Kje so bili časi, da se ljudje pribajali k njemu zadovoljni, odkritih obrazov in z odprto roko, kjer koli so ga srečali? Mnogi izmed njih, katerim je že kdaj kaj dobrega storil, so se zdaj obrnili od njega proč, ker so se bali ovaduhov. Drugi so mu grozili. V tej veliki preizkušnji je pokazal župnik Sigorneški veliko poguma. Ni maral zbežati ali se skriti kot toliko njegovih duhovnih sobratov, ampak je sklenil, da bo ostal med svojimi farani in obdeloval svoj vrt, dokler mu bodo pustili življenje.

Na velikončno nedeljo je župnik opravil sveto mašo, nato pa večernice. Potem je počival na vrtu pod staro hruško, okoli katere se je ovila divja trta in nekaj ovijalk in so dajale prijetno senco. Na prste je prešteval bolnike, katerim je prejšnji dan nesel sveto popolnico. Spremljal ga je ministrant, 14-letni Tomažek. Zdelo se mu je, da najbrž še ni bil pri vseh, ko se je oglasila čez ograjo stara ženica in rekla:

»Gospod župnik, naš že od jutra ni ničesar jedel, ker čaka svoje velike noči.«

V senci župnik ni spoznal takoj svoje faranke in je vprašal:

»Koliko je star in kdo je?«

»Osemdeset let ima in je stari oče vašega ministranta Tomažka.«

»Tako pridem,« je odgovoril župnik.

»Ampak pot je dolga in dan se že nagiba,« je dostavila žena. »Saj veste, da živi tam na oni strani močvirja.«

»Niš zato,« je rekel župnik, »pozabil sem nanj. Toda popravil bom svojo pogrško in takoj odšel zdoma.«

Žena ni hotela biti kriva kake nesreče in je nadaljevala:

»Poslušajte. Straža modrih je zasedla pot do Janezove gore. Če vas dobe, vas bodo ubili.«

»Pa kljub temu pojdem,« je rekel župnik. »Saj bo Bog z menoj na poti.«

Zapustil je senco na vrtu. Bil je velik krepak mož, kakor eden izmed kmetov te dežele, in na njegovem obrazu se je zrcalila dobrota in žalost, ki ga nikoli ni zapustila. Šel je mimo žene, ne da bi se še kaj brigal zanjo in je pogledal v sonce, kakor bi hotel reči: »Da me vsaj ti ne bi zapustilo sredi močvirja.«

(Nadaljevanje prihodnjih.)

Iz narave

Ko živali popotujejo

Da manjše in nižje živali potujejo v večjih skupinah, je znano. Prav tako potujejo tudi višje živali, pa s to razliko, da so njihova potovanja daljša, da gredo po določenih pravilih in da so živali v njih tesneje povezane. Omenim naj le naše ptice selivke, pa mnogo rib.

O ribah je znano, da se ob času drsitve združujejo v večje skupine, tako na pr. jegulje, sledi (slaniki), lososi in drugi. Pri teh potovanjih se ribe držijo določenega reda, včasih plavajo samej spredaj, zadaj samice, drugič pa obratno. Včasih je opazovati tudi, da plavajo spredaj mladi samci, za njimi samice, za temi končno starejše ribe. Drugod pa plavajo spredaj starejše ribe, za njimi samice, na koncu pa mladi samci. Lososi praskujejo tudi večje do 3 ali 4 m visoke ovire in niti slapovi jih ne ovirajo.

Večje skupine napravljajo jegulje, o katerih je znano, da se drste v morju, razvijajo pa se v sladkih vodah. Slaniki, ki domujejo v Severnem Vzhodnem morju, v Atlantskem oceanu, v Belem morju in ob vsej sibirski ter japonski obali, se zbirajo v skupine ne le za drstenje, marveč tudi, ko si iščejo hrane. Te živali žive največ od drobnih račičev, saj so jih našli v želodcu enega samega slanika do 60.000. Ker pa nastopajo ti račiči v velikih množinah, tako da je včasih morje od njih kar rdeče, in sicer več milij na dolgo in široko, je naravno, da se zbere slaniki ob tej bogato obloženi mizi v velikih skupinah. Te skupine so tako številne, da ne morejo čolni skozi in jih ribiči zajemajo kar z lopatami. Slika je še bolj zanimiva, če gredo za slaniki njihovi sovražniki, somi, polenovke, morski psi, kiti itd. Tedaj se slaniki, ki beže pred preganjalci, tako stisnejo, da stoje kar pokonci.

Tudi naše čaplje, divje gosi, race, kljunaši, žerjavi se selijo v skupinah. Medtem nekatere vrste teh potujejo v določenem redu, tako n. pr. žerjavi, ki imajo obliko klina, pa tako, da ne leti žival za živaljo, marveč nekoliko izven črte, vodnik, ki ima pač najtežje delo, zamenja svoje mesto z drugim; opazujemo pri drugih, da trikotnik izpolnjujejo, to je, da leti v več vrstah; končno, zlasti manjše ptice leti v skupinah, brez določenega reda. Toda čudovito je to, da se ob najmanjši nevarnosti takoj vse hkrati obrnejo v isto stran, ko bi človek pričakoval, da bo nastala v skupini zmešnjava. Skupine ptičev so različno velike; drozgi, kalini štejejo 10 do 15 kosov, žerjavi po 50—60, prepelice po družinah. Nad Sredozemskim morjem se pa združijo po več družin v večjo skupino. Štorklje se združujejo v skupine po več stotisoč skupaj; sive gosi pa celo v več milijonov, tako da potemni nebo, kadar leti kot veliki oblaki.

Praviloma potujejo stari in mladi kar skupaj. Toda pri škoricah in sivih vranah odpotujejo najprej mladiči, pri galebih pa najprej stari. — O vzrokih potovanja odušno selitve ptičev, si še nismo na jasnem. Nekateri sodijo, da je vzrok pomanjkanje hrane, kar bo držalo za lastovce, štorklje itd., ki se hranijo s črvi in žuželkami. Toda da nas zapuste kukavice in nekatere druge ptice ob času, ko je še hrane dovolj, je nad vse čudno. Žival ima pač v sebi nek nagon, ki ga človek še ni mogel spoznati.

Botra z griča

Dragi otroci! Radovedna sem, kako ste reševali zadnje uganke, pa tudi vi sami ste gotovo radovedni in komaj čakate, da vam povem njih rešitev. Vaši želji moram seveda ustreči. Takile so odgovori nanje:

1. Po rimski cesti. 2. Sveča. 3. Usta. 4. Maj, ker ima le tri črke. 5. Ura. 6. Grabljice. 7. Čebula. 8. Plug. 9. Odmev. 10.0 Tisti, ki nosi posodo vode na glavi.

Iz računstva: 8 4 6
1 3 5
9 2 7

Tako! Pišite mi, če in koliko ste prav uganili. Sedaj pride pa zopet naša pošta na vrsto, saj kar čutim, kako ste nepotrpežljivi tisti, ki ste mi pisali.

IVO ROMIČ PRINC PASTIRČEK in PALČKI PRAVLJICA

Po teh besedah je duh izginil. Princ, Tinča in palčki so začudeni gledali za njim z odprtimi usti. Zdelo se jim je, da so sanjali, toda na tleh ležeči in okovani graščak jim je bil živa priča, da se je vse zares dogodilo. Toda kmalu so se zavedli, pobrali orodje in svetilke, zaklenili vrata in po

Svetla postava je zagrabila graščaka.

stopnicah odšli v grad. Nato so se podali na drugi konec gradu, kjer je bila v prizemlju grajska grobnica. Srečno so prispeli na cilj, tudi jih nihče ni videl, kar je tudi bila prinčeva želja, kajti hotel je presenetiti služinčad, posebno pa stričvo ženo in sina.

Dospevi v grobnico, so s krste dvignili težak srebrn pokrov in ga položili na tla. Princ je pristopil k vzglavju in se zazrl v blede obličje mrtvega očeta. Nato je počasi in narahlo odprl očetu usta, privzdignil jezik, potegnul strupeno zelišče izpod njega in ga vržel na tla. Princ je odstopil za korak, opazoval očeta in čakal, kaj se bo zgodilo.

Princ je opazoval očeta.

Mrlič se je začel narahlo tresti, roke, ki je imel sklenjene so se počasi razklenile, oči so se pričele odpirati. Polagoma je vse telo oživel, prej mrtvi graščak se je počasi dvignil in se sede zagledal v princa in njegove tovariše ter se nasmehnil. Tedaj je Ljubomir ni mogel več vzdržati, planil je k očetu v naročje in ga objel.

»Oče, oče! je od veselja klical. Pa tudi graščak, ki je zdaj popolnoma oživel, je tesno objel

sina in ga poljubljaj. Tako sta bila v tem trenutku oba srečna kakor še nikoli poprej.

Pa tudi Tinča in palčki so se radovali. Približali so se h krsti in gledali na novo oživelega graščaka in Ljubomira. Tedaj je princ pokazal na tovariše in dejal očetu: »Vidiš očka, če bi ne bilo teh tukaj, pa bi se midva najbrž nikdar več ne videla!«

Graščak se je zdaj dvignil iz krste in stopil na kamenita tla. Ljubeznivo je pobožal Tinčeta po licu: »Od danes naprej nisi več pastirček, ampak moj drugi sin in ostanek pri meni v gradu za vedno. Pa tudi tvoja mamica mora priti v grad, odslej naj ona vodi grajsko gospodinjstvo, namesto hudobne žene mojega brata, ona pa naj pere perilo in se muči z delom, da bo tako spoznala tlačansko trpljenje in življenje. Njen sinček pa naj pase kozo po gozdu namesto tebe in se pravčasno nauči življenja poštenega človeka.«

»Kaj pa palčki, očka?«, je vprašal Ljubomir. »Naj tudi oni ostanejo pri nas.«

»Seveda, seveda. Tudi oni naj ostanejo pri nas, ako jim je prav,« je odvrnil graščak in prijazno pogledal enega in drugega.

Kalček, ki je bil nekakšen starišina svojim bratcem je odklonil povabilo. »Ne zamerite, toda vaše ponudbe ne moremo sprejeti. Kakor vi, tako imamo tudi mi svoje delo in svoje skrbi. Platilo za naš skromni trud nam je zavest, da smo pomagali dobrim in poštenim zemljanom, drugega ne potrebujemo. Če pa bo kdor koli izmed vas kdaj potreboval naše pomoči, smo mu vedno z veseljem na razpolago.« — »Da, vedno,« sta pritrdila ostala palčka, Nalček in Talček.

Ker je bilo v grobnici dokaj hladno, so se podali po stopnicah v grad in se skrili v sprejemno sobano ter tam počakali jutra. Niso marali sredi noči buditi služinčadi, kajti bali so se, da bi ti od strahu pobegnili, ko bi naenkrat zagledali umrlega gospodarja.

Ko je zjutraj izza gore pokukalo zlato sonce, je odšel Ljubomir na dvorišče in sklical skupaj vso služinčad. Da so se ga vsi zelo razveselili, ko so ga po nekaj tednih spet zagledali, ni treba posebej poudarjati. Princ jim je podrobno razložil vse, kar se je zgodilo. Le težko jih je prepričal, da je res. Medtem se je pa že med vratmi prikazal graščak in jim prijazno voščil dobro jutro. Toda služabniki so še vedno nekam plašno

Služabniki so stali na mestu in se ji v obraz smejali.

gledali oživelu bitje, šele, ko se jim je graščak približal in vsakemu od njih stisnil roko, so se docela prepričali, da je le res vse to, kar jim je pravil Ljubomir. Kakor nori od veselja so se zdajci zgrnili okoli graščaka, princa in Tinčeta in vzklikali z gromkim »živele!«, da je odmevalo po vsem gradu.

(Nadaljevanje priložnič.)

V rožah je zdravie

V zadnjem času so se zdravniki, posebno mlajši, zopet pričeli zanimati za zdravljenje z zdravilnimi rožami in različnimi preparati iz njih. V našem narodu je sicer zdravljenje z zelmi močno razvito, vendar temelji to večkrat na nepravilni podlagi in na vražarstvu. Da pa se tudi naše ljudstvo pouči o rastlinah, ki imajo v ravnici zdravilno moč, odnosno vsebujejo snovi, ki učinkujejo zdravilno na bolno telo, bo prinašal »Domoljub« primerne, preproste ter vsakomur razumljivo pisane članke o zdravilnih rožah.

Pr eden pridemo na opisovanje posameznih rastlin, moramo vsaj nekoliko vedeti, kako ravnati z nabranimi zelmi, da se nam predčasno ne pokvarijo. Zato naj vsak pazljivo prebere naslednja navodila o nabiranju, sušenju in hranjenju zeli.

Zdravilne rože nabiramo ob raznih letnih časih in sicer vedno le ob lepem in suhem vremenu. Čas nabiranja je kaj raznovrsten. Danes je lahko roža na vrhuncu svoje moči, čez nekaj dni pa je zdravilna moč v njej že močno opešala. Posebno rastline, od katerih nabiramo cvetove, se hitro spreminjajo. Liste in stebela lahko nabiramo ob določenih dneh vse dan, seveda le, če je lepo vreme, le proti večeru ne, ko pada rosa. Cvete nabiramo vedno pred poldnem, in sicer, če le mogoče takoj, ko se rosa posuši. Tedaj so na višku svoje moči. Popolnoma vseeno pa je, kdaj nabiramo plodove, oziroma semena. Skorje dreves nabiramo navadno zgodaj spomladi ali pozimi. Prav tako kopljemo tudi korenine in korenike.

Rastline, ki jih rabimo za zdravljenje naj bodo že mlade, zdrave, neobjedene in čim bolj oddaljene od potov. Vedeti moramo, kateri deli rastline so zdravilni in koliko jo bomo rabili. Če nabiraj za prodajo, se prej prepričaj, v koliko se vsušijo, da jih boš lahko dovolj nabral. Na splošno nabiramo vse rastline ob času cvetenja, kajti tedaj imajo največ zdravilnih sokov v sebi.

Tudi sušenje zeli je zelo važno. Tu se moramo ravnati predvsem po vremenu. Če je vreme lepo in vetrovno posušimo nekatere rastlinske dele lahko na soncu (plodove, skorje, korenine) ali pa na topli peči. Nikdar pa ne smemo cvetov in listov in cvetočih zelišč sušiti na soncu. Sončni žarki bi namreč aromo in različne zdravilne snovi iz cvetov naravnost izžigali, take zeli bi bile potem manj vredne. Nabrane cvetove raztresemo na primerno deščico ali papir in jih posušimo na senčnem in zračnem prostoru. Čim hitreje so suhi, tem boljši so. Pri sušenju moramo cvetje večkrat obrniti, da se ne vname. Tudi plast ne sme biti debelejša od enega prsta. Prav tako sušimo tudi liste in cele zeli.

Korenine očistimo proti jih naglo operemo in sušimo. Lahko pa jih razrežemo podolžem ali pa napravimo iz njih manjše kocke in lističe. Tako se hitreje posuše. Suhe korenine morejo ohraniti isto barvo ter ne smejo preveč potemneti ali porjaveti. Ko je korenina dovolj suha, jo lahko zmeljemo v prašek ali pa jo celo shranimo. Če sušimo rastline na peči, moramo paziti, da ne prekoračimo toplote 50 stopinj C. Pri tej toplini se namreč prično topiti že različna eterična in težka olja, in izgubi rastlina tako na moči. Suhe rastline izgube zelo veliko na svoji teži, skoraj vedno nad polovico. Pri sušenju se moramo varovati vsake vlage, ki bi napol suhe rastline zopet ožvežila. Dvojno sušenje zdravilnim zelum zelo škoduje. Dobro posušena zelišča se enkrat skrbno pregledamo in izločimo vse, kar ne spada notri. Cvetje in manjše plodove pa tudi drobne liste hranimo kakršni so. Korenine in skorje pa prej razdrobimo. Zelišča razrežemo v manjše koščke, liste pa v podolgovate rezine in koščke. Čim bolj ko so lističi tanko razrezani, tem boljši je čaj. Seveda ne smemo zelišč zdrobiti!

Posušene droge hranimo v papirnatih vrečkah, pločevinastih škatlah ali v primernih steklenih posodah. Skoraj vse čaje, razen aromatičnih, hranimo v navadnih papirnatih vrečkah. Aromatične — močno dišeče — čaje pa shranjujemo v pločevinastih posodah. Cvetje pa se najbolje ohrani v škatlah iz lepenke. Praške iz zeli imamo v primernih steklenicah s širokim vratom.

Na vsak zavojček, škatlo ali kozarec moramo prilepiti napis, ki mora vsebovati poleg imena rastline tudi čas nabiranja in če je le mogoče, še čemu

dotična rastlina služi. Na ta način se pogostokrat izognemo nepotrebnemu premetavanju in iskanju.

Vse suhe zdravilne rože moramo brez nadaljnega hraniti vedno na suhem in zračnem prostoru. Vлага bi kaj kmalu uničila zeli, ki bi splesnile. Zadolbel zrak pa prav tako slabo vpliva na zdravilne zeli, ki postanejo kmalu slabega in zoprnega vonja in okusa.

Zato je najprimerneje, če si sestavimo primerno domačo lekarno, v kateri bomo hranili vse zdravilne zeli in druga domača zdravila. Prostor za domačo lekarno najdemo lahko v kakšni zidni vdolbini ali pa si napravimo primerno omarico. Kako jo uredimo, bomo slišali kasneje.

ZA FANTE OD FARE

IZ DNEVNIKA ŠPORTNIKA TOMAŽA

Bilo je novembra leta 1926. Tomaž je bil že teden dni v Berlinu in imel za seboj skoraj vse sprejemne izpite. V višino je skočil 1.45 m. v daljino 4.80 m, srečno in čeprav z velikansko muko je preplaval onih 300 m, pri orodni tlovaldbi pa je dodal prelahkim obveznim vajam odloček olimpijske sestave in profesorji, ki so vaje ocenjevali, so se pomembno spogledali. Na vrsti je bil še gozdni tek na 3000 m. Vse je šlo doslej po sreči, si je mislil Tomaž, ni zlomek, da bi tu odpovedal. Dirjal bom, pa če tudi bi moral zboleti. Šola mi je všeč in tu hočem ostati...

Točno tri ure pred tekoma na 3000 m se je krepčal Tomaž še s kosom kruha in maslom, pil pa je malinovec, v katerega je dodajal sladkorja. Za tem je legel k počitku in delal načrt za obvladanje zadnjega izpita telesne zmogljivosti. Volja ne bo odpovedala, pa če tudi bi me dušilo v grlu, le noge... prelahke so in prešibke. Precej hladno je bilo, ko so šli nadebudni študentje v stadion kjer je bil start za gozdni tek. Ko se razlagali polek proge, je Tomaž le malo razumel. Z drugimi bom tekem v štric si je mislil, držal se jih bom, da ne bom zgrešil.

Počila je startna pišola in okrog 100 mladeničev se je pognalo proti borovemu gozdu v Grunewald. Bili so večinoma sami Nemci, le tu pa tam ste opazili inozemske goste, ki so prišli od daleč, da bi se seznanili z novo vedo v športu in telesni vzgoji. Med gosti so bili Romuni in Čehi, Japonci in Kitajci, Indijci, Nizozemci in drugi. Tomaž je bil med Slovenci prvi, ki se je pravkar potegoval za sprejem: z dolgimi koraki je dirjal iz stadiona in se držal vodilne skupine izkušenih tekačev na dolge proge. Od zlodja so hitri, si je mislil Tomaž, ko je sopihal po klancu navzgor. Za tem je vodila proga po ljubkih gozdnih stezah navzdol proti jezeru. Tomaž je čutil, kako mu prija zrak, ki diši po borih, še bolj pa proga, ki vodi navzdol. Saj gre kar samo od sebe. Še nočoj bom pisal materi in gospodom v Ljubljano, da jim nisem napravil eramote.

Ko so tekli po ravnem, se mu je spet zdelo, da je tempo prehud. Noge so se vdirale v mehki mivki do gležnjev, postajale so vedno bolj težke, tudi v prsiah ga je začelo dušiti. Poznam to, si je mislil; pri treningu sem vselej popustil, danes pa gre za res, trpeti bo treba še dobrih pet minut in staršem bom poslal brzojavko, da sem sprejet. Da bi se vrnil domu — to bi bila eramota in kaj vse bi govorila tista gospa, ki moji ubogi materi ni privoščila, da bi odšel njen sin v svet. Tomaž je bil že ves prepoten. Curjalo mu je z nosa, pot je zalil oči, v prsiah je čutil hudo bolečino. Zrak je postajal bodeč in kisel, v prsiah je čutil nekaj kakor sovražnikovo roko, ki ga grabi za srce, ga stiska in vleče nazaj. Ne boš, danes bom tekel do konca! Najraje bi zaklical lahkim tekačem »lantej bolj počasi«, bil pa je toliko ponošen, da si je prizadeval, da bi prikril tovaršem, da mu gre le še s težavo. Navkreber se je poganjal z drobnimi koraki, glava je klonila, telo je bilo prepotno, usta široko odprta. Jata tekačev se je odrgala, Tomaž jim ni mogel več slediti. Če bi mu kdo dajal milijone na roke, ne bi mogel hitreje teči. Prehitel ga je še ta in oni.

»Herman, z menoj!« mu je zaklical sobni tovariš Herman iz Hamburga, ko ga je dohitel. Tomaž ga je hvaležno pogledal. Da bi mu odgovoril, ni imel več moči. Tako hitro je dihal, da bi spravil

iz sebe samo en sam zlog. Dobro pa mu je storilo, da Herman, ki je atlet in izkušen tekač, še ni spredaj. »Preveč si se gnal od začetka,« ga je posvaril Herman. Po strmem klancu se je Tomaž oprjel na ruševje, par korakov je hodil, noge pa so bile trde in težke kakor da so svinčene. Po ravnem je šlo spet lažje, v stadion sam pa je dirjal z drobnimi koraki in zadnjimi močmi. Oddahnil se je, ko so mu povedali, da je prišel v cilj dve sekundi pred predpisanim časom.

Tomaž je pravkar pisal pismo staršem, ko mu pridejo povedat, da ga kliče telefon. »Mene kličejo k telefonu,« se je začudil Tomaž, kdo bi ga vendar klical, ko ne pozna nikogar v tem velikanskem mestu. Kako prijetno je bilo presenečenje, ko je zaslišal slovensko govorico. Poslaniški svetnik, zdaj že rajni dr. Perne se je zanimal za izid sprejemnega izpita in ga vabil na večerjo. Tomaž se je obril in okopal ter pohitel na podzemsko železnico.

Ljubezni diplomat ga je vodil v odlično restavracijo. Same preproge, sami vrtovi pod streho, pri mizah pa svetli čebrički z ledom in v čebričkih steklenice peneteča se vina. Ko je Tomaž prebrl jedilni list, se je samo tudil. Prvič se je preprčil na laetne oči, da prodajajo steklenice, ki stanejo v današnjem denarju po 100, 300 in celo 500 lir. »Kaj bova naročila — hočete kaj novega?« Po resnici vam povem, da sem žejen in lačen, še bolj pa žejen. Tek na 3000 metrov je bil nekaj groznega, zdi se mi, da je vse moči posrkal...

Svetnik Perne je naročil rakov z rusko solato. Tomažu je bilo všeč. Najboljši kos je prihranil za konec. Ko ga je začel rezati, se mu je svetnik hudomušno smejal, bil je le rdečkast kos za okraček. V nemali zadregi je bil Tomaž tudi v umivalnici restavracije. Prvič je videl navado, da stoji v predsoju elegantno običeni sluga z novim kosom mila in z zlikano brisačo. Tomaž se je delal kakor da je vsega tega vajen, šinilo mu je tudi v glavo, da mora dati tu precejšnjo napitnino. In je storil tako. Mnogo rajše pa bi sedel nekje v navadni gostilni, preveč je tu novega naenkrat. Ko se je pozno zvečer vračal spet proti domu, je začel polglasno prepevati. Izpiti so končani, v mestu pa se je seznanil z gospodom, ki ima veliko slovensko knjižnico. Tomaž je delal načrte, kako bo porabil vsak dan, vsako uro, da bi se veliko naučil in prinesel domu vse tisto, kar bo slovenske športnike in telovadce zanimalo in kar jih bo moralo zanimati.

Turjaške zgodbe in pripovedke

Blizu Turjaka na griču med zelenimi smrekami stoji cerkva sv. Ahacija. Na dan sv. Ahacija ob 7 zjutraj so prinesli kranjski vojaki Andreju Turjaškemu truplo Hasana paše, ki je bil utonil v Kolpi, in dragocen zlati plašč, ki je bil iz samega turškega zlata in posejan z dragimi kamni rubini, safirji in smaragdji. Pri Sv. Ahaciju cerkva brani lepo vrsto zgodovine, na levi strani je turški grb, v zidu je kamenita plošča z latinskimi napisi, ki nam pove, da je pod cerkvijo turška grobnica iz tistih časov, zgodovinski bander ima sliko zmage grozne bitke pri Sisku leta 1593. Tam se nahaja tudi kamenita plošča grofice Rozamunde Turjaške.

Star Turjačan pripoveduje, da je pod cerkvico sv. Ahacija jezero, cerkva sama pa je sezidana na mnogih kolih, ki so zabili v dno tega jezera. Prišel pa bo čas, ko bodo ti kolj strohnili, takrat se bo tudi cerkva pogreznila v jezero. V okolici Turjaka izvira 99 studenčkov, vsi pa prihajajo izpod gore Sv. Ahacija. Ko so Turki napadli Turjačane, so se le ti vselej umaknili na goro v cerkvico sv. Ahacija. Nekoč pa je njihovo skrivališče izsledil turški konjenik. Pognal je konja proti cerkvi ter hotel zajezditi naravnost v cerkev, toda na cerkvenem pragu se je konju vdrla kopito, da ni mogel naprej. Še danes se vidi na kamenitem pragu vtisnjeno konjsko kopito.

V tistih časih, ko so Turjačani bežali pred Turki v cerkvico sv. Ahacija, so vzeli s seboj tudi ves denar in ga zakopali v podzemsko jamo za cerkvenim obzidkom. Nekoč so vsi kristjani v cerkvi pomrli, ker se niso dali ujeti krivoverškim Turkom. Zaklad pa je ostal zakopan. Zanj je zvedel neki granitar. Napotil se je proti Turjaku in povpraševal po cerkvi sv. Ahacija. Spo-

toma je svojo skrivnost zaupal grajskemu lovcu. Ta Martin ga je pravo napotil, pokazal mu je cerkvico na Kureščku, češ: »Tamkaj je sveti Ahacij.« On sam pa je pohitel za obzidek cerkvice sv. Ahacija in prišel kopati. Kmalu je izsledil zakopani denar. Ker pa je vedel, da so zakopane denarja človek ne sme dotakniti, je nagnal svojega psa, da mu ga je privlekel iz jame in tako je postal bogat. Sezidal si je lepo hišo na Turjaku, a je čez leto dni že tam umrl.

Turjačan Anton Pritekelj.

Je ravnih krajev

Sodražica. Dne 11. t. m. je praznoval svoj 70 letni jubilej rojstva in 13. t. m. svoj 70 letni god bivši dolgoletni župan v Sodražici, g. Anton Lovrenčič. Jubilar se je z vso vsmo udeleževal v javnosti, Bil je dober župan, verna čuvar pravice občine in njen dober gospodar. Bil je odlični organizator gasilstva. Saj so vsa gasilska društva v sodraški dolini plod neumornega njegovega dela. — Še to bodi povedano: Koliko lačnih in žejnih ljudi je že bilo deležnih dobrot njegove gostoljubne hiše, jubilarovih in njegove ljubezne življenjske družice. — Vsemogočni naj mu dá v blagoslovljenem miru doživeti vsaj še osemdesetletni jubilej! F. K.—n.

Zadostno varstvo

Na enem izmed dunajskih kolodvorov sta dve gospe tamkajšnjega Kolodvorskega misijona pred prvo svetovno vojno čakali deklet, ki prilajajo služiti, da jim preskrbita varno stanovanje, da bi bila dekleta tako zavarovana pred nevarnostmi velikega mesta. Prav kar je prišel vlak. Mnoviča popotnikov se vsuje iz vlaka, med njimi tudi mlado deklet, ki je nosilo s seboj velik zaboj. Ena izmed gospa kolodvorskega misijona stopi k dekletu: »Oprostite mi, gospodična. Bržkone ste tuji tukaj na Dunaju? Ne zamerite mi tega vprašanja. Iščete pač prenočišča.

»Da, res ga iščem. Mislim pa, da ga bom že našla. Sicer pa — zakaj pa se za to zanimate?«

»Veste, ljubo dete, Dunaj je poln nevarnosti za deklet, ki je čisto samo. Če za p.ve dni potrebujete ali želite kakega varstva, bi —.«

»Ah, Vas že razumem. Pa se Vam lepo zahvaljujem za prijaznost, ker mi varstva res ni treba.«

Gospa je bila malce presenečena, ker je tako kratko doslej še nobena ni bila odsvolila. Zato je rekla: »Precej korajžni ste! Povejte mi no, kaj ste po svojem poklicu.«

»Zverine krotim«, je odgovorila tujka. »Tukaj v tem zaboju sta dve velikanski kači klopotač. Mislim, da sta mi ti dve dovolj varstva.«

Zdaj se je gospa zaamejala. Obe gospe sta prihodnje tedne večkrat hodili v sloveč cirkus, kjer je ta mlada deklica kazala svoje umetnje z obema klopotačama.

Mali oglasnik

V Domoljubu se zaračunajo mali oglasi po besedah, in sicer plača tisti ki išče službe L. 0.30 za besede; v ženitvenih oglaših in dopisih beseda L. 1.—; v vseh drugih oglaših stane beseda L. 0.80. Vsem oglašom se prišteje še oglasni davek. Najmanjši znesek L. 7.—, za ženitvene oglase L. 20.—. Redni Domoljubovi naročniki plačajo polovico manj pri oglaših gospodarskega značaja.

Pristojbina za male oglase se plačuje naprej.

Smrekovo šreslo

lepo, zdravo suho in jezice kupi vsako količino unjarna Lavriš J., št. Vid pri Stični, Ljubljana.

Oglašuj v Domoljubnem malem oglasniku!

Hlapca

sprejemem. Zadržnik Viktor. — Hruševa 14, p. Dobrava pri Ljubljani.

Hlapca in služkinjo

za poljaka dela sprejemem takoj. Komar, Ljubljana-Dravlj, Vodnikova 241.

»Domoljube stane 20 lir za celo leto, za inozemstvo 30 lir — Dopise in spise sprejema uredništvo »Domoljubna«, naročnino, inserate in reklamacije pa uprava »Domoljubna«. — Oglasi se zaračunajo po posebnem ceniku. — Telefon uredništva in uprave: št. 40-04. Izdajatelj: dr. Gregorij Pečjak. — Urednik: Jože Koiček. — Za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarič.